

Tremtinys

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

www.lpkts.lt

Trisdešimt pirmieji leidybos metai. Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

2019 m. liepos 26 d.

Nr. 28 (1338)

Rugpjūčio 3-iają susitikime Ariogaloje

Rugpjūčio 3 dieną, šeštadienį, Raseinių rajone, Ariogaloje, Dubysos slėnyje, įvyks tradicinis buvusių tremtinių, politinių kalinių ir Laisvės kovų dalyvių sąskrydis „Su Lietuva širdy“.

Sąskrydyje, kaip ir kasmet, žygiuos iškilminga eisena, bus aukojamos šv. Mišios, giedos jungtinis buvusių tremtinių choras, dalyvius sveikins LPKTS vadovai ir garbūs svečiai.

Šokių ir dainų popietėje koncertuos Romas Dambrauskas, Rytis Ja-

nilionis, džiugins liaudiškų kapelų grojamos melodijos.

Kitose renginio erdvėse taip pat neturės veiklos ir įdomių susitikimų. Partizanų stovykloje galėsite išvysti partizanų gyvenimo rekonstrukciją, susipažinti su partizanų gyvenimo kasdienybe, uniformomis, ginklais. Diskusijų palapinėje veiks Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus parengta paroda „Lietuviai Kengyro sukilime. 1954 gegužės 16–birželio 26“. Bus prista-

tos naujausios knygos: Arvydo Anušausko „Aš esu Vanagas“, Ernesto Kuckailio „Deklaracija“ ir Mindaugo Lukošaičio „Rezistencija“. Seimnarys Laurynas Kasčiūnas skaitys paskaitą „Išpuoliai prieš Lietuvos istoriją: kaip sustiprinti tautos atsparumą dezinformacijai“. Istorinės atminties puoselėjimo temą aptars Vytenis ir Junona Almonaičiai. Taip pat vyks filmo „Misija Sibiras-18. Surasti savus“ peržiūra ir susitikimas su ekspedicijos da-

lyviais. Vyks Nacionalinio kraujo centro kraujo donorystės akcija, veiks Patriotinių leidinių knygynėlis.

Šventės atributika bus dalijama miestelyje prie bažnyčios ir mokyklos. Sąskrydžio dalyvius nuo kalno ir į kalną pavėžės autobusiukai.

Kviečiame gausiai dalyvauti, atvykti kartu su vaikais ir vaikiaičiais.

LPKTS filialų vadovus prašome nepamiršti atsivežti filialų vėliavas.

„Tremtinio“ inf.

Sąskrydžio „Su Lietuva širdy“ Jungtinio buvusių tremtinių choro repertuaras

1. „Tautiška giesmė“ (muz. ir žodž. Vinco Kudirkos),
2. „Lietuva, brangi“ (muz. Juozo Naujalio, eilės Maironio),
3. „Už Raseinių, ant Dubysos“ (muz. Juozo Naujalio, žodž. Maironio),
4. „Leiskit į tėvynę“ (1. mel. harm. Liongino Abario, žodž. Juozo Margalio),
5. „Kritusiems Lietuvos partizanams“ (muz. ir žodž. Antano Paulavičiaus),
6. „Į gimtinę grįžtam mes“ (muz. Antano Paulavičiaus, žodž. Bernardo Brazdžionio),
7. „Lietuva“ (muz. Antano Guobužio, žodž. Antano Onaičio),
8. „Dėl tavęs, tėvynė“ (tremtinių daina),
9. „Aš verkiau parimus“ (liaudiškai),
10. „Kad ne auksinės vasaros“ (liaudiškai),
11. „Vienlangėj grytelėj“ (liaudiškai),
12. „Palinko liepa“ (liaudiškai),
13. „Ant kalno mūrai“ (liaudiškai).

Šv. Mišių giesmės

- „Ave Marija“ (muz. A. Paulavičiaus),
- „Šventas“ (dvibalsis, liaudiškai),
- „Dievo Avinėlis“ (kanonas),
- „Aš esu gyvoji duona“ (muz. V. Liaudanskaitės),
- „Psalmė – 23“ (muz. Leonido Abario),
- „Jėzau, pas mane ateiki“ (muz. J. Naujalio),
- „Laudate omnes gentes“ ir „Aleliuja“ (Teze),
- „Parveski, Viešpatie“ (muz. J. Strolios, aranž. Viltinio),
- „Marija, Marija“ (muz. Česlovo Sasnausko),
- „Apsaugok, Aukščiausiasis“ (muz. Česlovo Sasnausko).

Visų buvusių tremtinių, politinių kalinių, Laisvės kovų dalyvių, jų vaikų ir vaikiaičių, draugų ir artimųjų, Lietuvos patriotų laukiame sąskrydyje „Su Lietuva širdy“. Pabūkime kartu!

SU LIETUVA ŠIRDY
Lietuvos tremtinių, politinių kalinių ir Laisvės kovų dalyvių sąskrydis

RUGPJŪČIO 3 D.

DUBYSOS SLĖNYJE, ARIOGALOJE

SUSITIKIMŲ ERDVĖJE:
10 VAL. ŠVENTINĖ EISINA Į DUBYSOS SLĖNĮ.
11 VAL. ŠV. MIŠIOS.
12 VAL. SĄSKRYDŽIO ATIDARYMAS.
12.30 VAL. JUNGTINIO TREMTINIŲ CHORO KONCERTAS.
14.30 VAL. ŠOKIŲ IR DAINŲ POPIETĖ SU **ROMU DAMBRAUSKU**, TARPTAUTINIŲ KONKURSŲ LAUREATU **RYČIU JANILIONIU**, **VLADU DAUGIŪČIU** IR KAPELA „ŠLAMUTIS“.
17 VAL. VĒLIAVŲ NULEIDIMAS.

PARTIZANŲ STOVYKLOJE:
VISĄ DIENĄ – PARTIZANŲ GYVENIMO REKONSTRUKCIJA.
13 VAL. PARTIZANŲ GYVENIMAS. KOKS JIS BUVO?
14 VAL. ISTORINĖ REKONSTRUKCIJA. KAS TAI IR KODĖL REIKALINGA?
15 VAL. PARTIZANŲ UNIFORMOS IR GINKLAI.

SLĖNYJE:
VISĄ DIENĄ – PATRIOTINIŲ LEIDINIŲ KNYGYNĖLIS, „MISIJA SIBIRAS“ DALYVIŲ PALAPINĖ, NACIONALINIO KRAUJO CENTRO KRAUJO DONORYSTĖS AKCIJA, MENININKO MANTO MIKULEVIČIAUS ERDVINĖ KOMPOZICIJA „LAIKMEČIO LIEPSNOSE“.

DISKUSIJŲ PALAPINĖJE:
VISĄ DIENĄ – OKUPACIJŲ IR LAISVĖS KOVŲ MUZIEJAUS PARODA „LIETUVIAI KENGYRO SUKILIME. 1954 GEGUŽĖS 16–BIRŽELIO 26.“

12.15 VAL. LK VIRŠILOS ERNESTO KUCKAILIO KNYGOS „DEKLARACIJA“ BEI MINDAUGO LUKOŠAIČIO PARODOS „REZISTENCIJA“ PRISTATYMAS. DALYVAUJA AUTORIAI IR BARDAS ROMAS NAIDZINAVIČIUS.

13 VAL. LR SEIMO NARIO, ISTORIKO DR. ARVYDO ANUŠAUSKO KNYGOS „AŠ ESU VANAGAS“ PRISTATYMAS. DALYVAUJA AUTORIUS.

13.45 VAL. OKUPACIJŲ IR LAISVĖS KOVŲ MUZIEJAUS PARODOS „LIETUVIAI KENGYRO SUKILIME. 1954 GEGUŽĖS 16–BIRŽELIO 26.“ PRISTATYMAS. DALYVAUJA LGGRTC ISTORIKĖ RAMUNĖ DRIAUCIŪNAITĖ.

14 VAL. ISTORINĖS ATMINTIES PUOSELĖJIMAS VŠĮ „KELIAUTOJO ŽINYNAS“ LEIDŽIAMOSE KELIONIŲ VADOVUOSE. DALYVAUJA KNYGŲ AUTORIAI IR LEIDĖJAI DR. VYTENIS ALMONAITIS IR DR. JUNONA ALMONAITIENĖ, LPKTS PIRMININKO PAVADUOTOJA LORETA KALNIKAITĖ.

14.45 VAL. LR SEIMO NARIO DR. LAURYNŲ KASČIŪNO PASKAITA „IŠPUOLIAI PRIEŠ LIETUVOS ISTORIJĄ: KAIP SUSTIPRINTI TAUTOS ATSPARUMĄ DEZINFORMACIJAI?“

15.30 VAL. FILMO „MISIJA SIBIRAS-18. SURASTI SAVUS“ PERŽIŪRA. REŽISIERIUS LUKAS PAČKAUSKAS.

ORGANIZATORIUS VYKDYTOJAS

PARTNERIAI

RĖMĖJAI

Sąskrydis „Laisvė – tai turtas“ aštuntą kartą sutelkė tremtinius

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos (LPKTS) Telšių filialas birželio 29 dieną prie legendinio Šatrijos kalno surengė VIII buvusių tremtinių, politinių kalinių, laisvės kovų dalyvių sąskrydį „Laisvė – tai turtas“. Visi atvykusieji buvo papuošti sąskrydžio atributika: stilizuotomis tremtinių apdainuotomis rugiagėlėmis su vienu baltu žiedlapiu, simbolizuojančiu laisvę, kurie buvo vienintelis būdas palaikyti ryšį su Lietuvoje likusiais artimaisiais.

Sv. Mišias aukojo kan. Andriejus Sabaliauskas ir Luokės parapijos klebonas Virginijus Palionis. Kanauninkas pabrėžė, kad tėvynės laisvė bus gyva, kol išliks tie, kurie supranta jos vertę, kol bus tremtiniai ir politiniai kaliniai, liudijantys, kad laisvė yra vertybė. A. Sabaliauskas kvietė nepasiduoti, nenusiminti ir išsaugoti vidinę dvasią. Juk laimingas tas žmogus, kuris turi tėvų žemę, brangina tautos papročius ir kalbą. Maldoje buvo prisiminti mirę politiniai kaliniai ir tremtiniai.

Po šv. Mišių sąskrydžio dalyviai sugiedojo Valstybės himną, kurį palydėjo trys garbės šaulio Alfonso Degučio iš patrankos paleistos salvės, skirtos Lietuvai, Žemaitijai ir tremtiniams, politiniams kaliniams bei laisvės gynėjams. Po salvių ne tik lūpomis, bet ir širdimi susirinkusieji sugiedojo tremtinių himną „Leiskit į Tėvynę“. LPKTS Telšių filialo pirmininkė Regina Chmiliauskienė pasveikino sąskrydžio dalyvius, atvykusius iš Pasvalio, Klaipėdos, Šiaulių, Vilniaus, Kauno, Kuršėnų, Naujosios Akmenės, Alytaus, Mažeikių, Viekšnių, Varnių, Telšių ir tolimojo Irkutsko. Pirmininkė padėkojo kan. A. Sabaliauskui, kun. V. Palioniui, LPKTS Telšių filialo tarybos nariams, kurie negailėdami laiko ir jėgų kasmet prisideda prie sąskrydžio organizavimo. Ypatingos padėkos sulaukė buvęs tremtinys Vytautas Kondratas, kuris savo valdose ir net po savo stogu, kad apsaugotų nuo vėjo ir lietaus, priėmė visus 130 sąskrydžio dalyvių. Susirin-

kusiems buvo perduoti sveikinimai nuo LPKTS Šiaulių filialo pirmininkės ir LPKTS valdybos narės Valerijos Jokubauskienės ir LPKTS Šilalės filialo pirmininkės Teresės Ūksienės.

Renginyje dalyvavo prieš 100 metų įkurtos Lietuvos šaulių sąjungos atstovai, kurie buvo pasveikinti gražios sukakties proga. Sveikinimo žodį tarė Žemaitijos šaulių 8-osios rinktinės 805 šaulių kuopos vadas Arūnas Juška. Telšių Žemaitės gimnazijos istorijos mokytoja Vilija Vaičiulienė susirinkusiems papasakojo apie 10-oje klasėje dėstomą kursą „Kreivų veidrodžių karalystėje“, kur kalbama apie tuos laikus, kai reikėjo vienaip galvoti ir kitaip kalbėti. Šiuolaikinėje visuomenėje, prisimenant istorinius įvykius, kyla klausimas, „kas yra tikra?“ Kodėl visa Lietuva nenutyla Gedulo ir vilties dieną 11.59 val., kad tą minutę pagerbtų ir prisimintų svarbią istorinę datą ir už jos slypinčius tūkstančių žmonių likimus?.. Kad gyvuotų istorinė atmintis, reikia tikrų entuziastų, kurie širdimi uždegtų visus kitus. Mokytoja pasidžiaugė, kad LPKTS Telšių filiale yra tokių žmonių.

Jaunajai kartai atstovaujantis buvęs Telšių Žemaitės gimnazijos abiturientas, dabar – Lietuvos sveikatos mokslų universiteto studentas Justinas Perminas papasakojo, kad jo seneliai buvo ištremti į Krasnojarską, ten gimė jo dėdės ir tetos. Deja, senelių jau nebėra, todėl Justinas atvyko į sąskrydį, kad susitiktų jų likimo brolius ir seseris. Jaunas vyras priminė patriarcho J. Basanavičiaus pasakytus žodžius, kad žmogus, nežinantis istorijos, yra vaikas. Justinas nenori likti

vaiku, brangina Lietuvos istoriją ir tremtinius vadina mūsų tautos šviesa.

LPKTS Pasvalio filialo pirmininkas Antanas Sudavičius visus pakvietė atvykti į Pasvalio rajono Dirvonų kaime organizuojamą tremtinių sueigą. Pasvalio filialo nariai sąskrydyje dalyvavo pirmą kartą. LPKTS Klaipėdos miesto filialo pirmininkas Vytautas Pranciškus Mickus renginio dalyviams linkėjo įveikti didelio liberalumo ir laisvės keliamus iššūkius, kad būtų uoliai vykdomos pareigos tėvynei. Iš Alytaus atvykę buvę tremtiniai sakė: „Kiek dainuosim apie Lietuvą, tiek vaikai apie ją dainuos, tiek Lietuva žydės kaip gėlė“. Savo kūrybos eiles deklamavo tremtinė Birutė Stancienė. Iš tolimojo Irkutsko atvykusi Paulina papasakojo, kad jos tėvai buvo ištremti 1948 metais. Ji ten gimė, augo, sukūrė šeimą, užaugino vaikus. Daugelis vietovių, kuriose prie Irkutsko gyveno tremtiniai, dabar tapo neatpažįstamomis. Viešnia pasidžiaugė Irkutsko lietuvių bendruomenės, kuriai ji priklauso, veikla.

Renginio dalyviai su nuostaba klausėsi Telšių V. Borisevičiaus gimnazijos istorijos mokytojo, vienuolio iš Italijos Piercarlo Manzi lietuvių kalba atlieka-

mų patriotinių dainų. „Nors daug tremtinių ir politinių kalinių žuvo Sibire, tačiau jų sukurtos dainos ir eilės toliau kalba už juos“, – sakė P. Manzi. Ilgametis LPKTS Telšių filialo tarybos narys Matas Kirlys papasakojo apie savo artimųjų patirtus išgyvenimus. Nors likimas spaudė, tačiau įveikė visus sunkumus, jie sugebėjo eiti į priekį. Renginio dalyviai palinkėjo M. Kirliui savo įdomią šeimos istoriją aprašyti knygoje.

Renginį vedė tremtinės ir politinio kalinio duklė I. Makarskienė, koncertavo Rainių liaudiškos muzikos kapela „Svaja“ (vad. Janina Fabijonavičienė).

Sąskrydis organizuotas vykdamas Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos finansuojamą LPKTS projektą „Esame stiprūs, reikalingi ir vieningi“.

Iš kitų miestų atvykę svečiai pasigrožėjo Žemaitijos panorama nuo Šatrijos kalno ir apsilankė prie V. Kondrato pastatyto paminklo Vytautui Didžiajam.

LPKTS Telšių filialo taryba dėkoja visiems sąskrydžio dalyviams, kurių bendrystė liudija, kad laisvė – tai turtas, kurį reikia saugoti ir puoselėti.

Indrė MAKARSKIENĖ

Iš 1941-ųjų metų tremtinio gyvenimo

„Laimingas esu, kad seniausios Žemėje lietuvių kalbos dėka atradau mokslo pasauliui iki šiol dar nežinomus Trečiąjį ir Ketvirtąjį Žemės ašies fizinius judėjimus!“ – knygoje „Tvanai. Dievai. Civilizacijos“ rašo 1941 metų tremtinys Romualdas Zubinas. Tai penktoji autoriaus šia tematika parašyta knyga. Anksčiau yra išleidęs „Per praeitį į dabartį“ (2008), „Pažadinta praeitis“ (2012), „Praregėjimas“ (2014), „Praeitis ir ateitis“ (2015). Su šiomis knygomis susipažinti ir jų išgity galima LPKTS knygynėlyje.

R. Zubinas, domėdamasis lietuvių tautos kultūra, jos istorija, aiškinosi ir Lietuvos kultūros bei istorijos sąsajas su buvusiomis civilizacijomis. Knygoje autorius naudoja seniausiųjų kultūrų šaltinius bei mokslinių archeologijos, geologijos, geofizikos, hidrologijos, klimatologijos, meteorologijos atradimų aprašymus, pateikia paties sudarytas schemas ir grafikus.

Autorius yra išleidęs ir knygą „Tremtinio metraštis“. Tai 1941-ųjų

metų tremtinio knyga, kurios tikslas – pervienos šeimos gyvenimo istoriją parodyti tūkstančių lietuvių šeimų, patyrusių sovietinį genocidą, likimą. Autorius kreipiasi į jaunimą, skaitytojus, tikėdamas, kad pažinęs netolimą praeitį, neleistų ateityje pasikartoti tautą ir šalį išstikusią nelaimę.

Dažnai LPKTS buveinę lankantis Romualdas Zubinas papasakojo savo likimo istoriją, kuri prasidėjo Klaipėdoje. Vėliau šeima – tėvas, mama, Romualdas ir jaunesnis broliukas Algiukas, persikėlė į Šiaulius. Tėvas buvo baigęs Policijos mokyklą Kaune, dirbo kriminalinėje policijoje. Mama, baigusi – telefono ir telegrafo kursus, atvykusi į Šiaulius, įsidarbino Centriniam pašte. Netrukus gimė broliukas Vytukas. Šeimoje jau buvo trys vaikai. Ir štai – 1940 metų birželis. Mama – naktiniame budėjime iš Lietuvos sostinės Kauno Šiauliuose priima vyriausybines telegramas: „Dėmesio. Dėmesio! Iš birželio 13-osios į 14-ąją sovietinė kariuomenė pereis valstybinę sieną! Visiems laikytis rimties!“

Po dviejų parų prie pašto, kur dirbo mama, jau buvo atvežta sovietų tanko patranka. Netrukus tėveliui buvo duotas nurodymas apleisti tarnybines patalpas ir pareigas perduoti buvusiam padėjėjui žydui. Per 24 valandas turėjo su šeima apleisti Šiaulius. Išsikėlė gyventi prie Mažeikių, į tėvelio ūkį Buknaičių kaime.

1941-ųjų birželio 13-ąją Buknaičių kaime prie tėvų namo atriedėjo nedidelė krovininė mašina su rusų karininku ir dviem lietuviais. Namuose buvo tik mama su vaikais. Karininkas pasakė: „Ženu s detmi paveziom, a muž sam pribežit (žmoną su vaikais vešime, o vyras pats atbėgs, – rus.) Trėmėjai nepaisė mamos ašarų ir raudų: visi, lyg maišai, buvo sumesti į mašiną ir netrukus atsidūrė Mažeikių geležinkelio stotyje.

Kelionė tremtin truko daugiau nei tris mėnesius. Mama su sūnumis atsidūrė Altajaus krašte, Bijske. Buvo apgyvendinti trijų kilometrų aukštyje, prie Siminsko kalnagūbrio, aviganio būste – iš medinių rąstų suręstame na-

muke. Neivandens, nei maisto. Laimei, aplankiusi rusė parodė, kur vandens šaltinis, o kitą kartą atnešė keletą virtų bulvių ir karvės pieno. Prasidėjus žiemai, į savo būstą iš kalnų su gausia avių banda, grįžo aviganis. Gyvenimas tapo sudėtingas. Prasidėjo ligos. Teko apleisti aviganio būstą. Zubinienė su trimis vaikais Altajaus krašto kalnuose Ongudajuje išgyveno iki 1956 metų.

Tremtyje Romualdai Zubinui teko dalyvauti tuometinio Leningrado prof. S. I. Rudenkos vadovaujamoje archeologinėje ekspedicijoje, atidengiant skitų kurganą šalia Ongudajaus miestelio. Grįžęs į Lietuvą R. Zubinas baigė Kauno politechnikumą, vėliau – Kauno politechnikos institutą, įgijo inžinieriaus specialybę. Visą laiką domėjosi istorija, archeologija, savarankiškai studijavo senąsias civilizacijas. Pastaruosius du dešimtmečius darbuojasi prie savo tyrimų ir atradimų, bet nepamiršta ir likimo brolių bei sesių, aktyviai dalyvauja LPKTS Kauno filialo veikloje.

Parengė Dalia POŠKIENĖ

Įvykiai, komentarai

Kas slepiasi už „nevapagonybės“

Europos Sąjungos institucijų vadovų rinkimų fone nublanko svarbus įvykis, turintis istorinę reikšmę Lietuvos, kaip valstybės, gyvenime. Birželio 27 dieną Seime Ramūno Karbauskio „valstiečiams-žaliesiems“ nepavyko prastumti valstybės pripažintos religinės bendrijos statuso suteikimo senovės baltų religinei bendrijai „Romuva“. Kai kam gali pasirodyti, kad tai labai nepatriotiška, mat viską lėmė Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų balsai, neleidę realizuoti šito Kremliaus projekto. Bet kaip tik ši kartą TS-LKD partijos atstovai Seime pademonstravo tikrąją partinę pasaulėžiūrą – apgynė vieną iš deklaruojamų vertybių.

Jei kam kyla klausimas „kur čia matote Kremlių“, atsakydamas priminsiu, ką savo veikale „Geopolitikos pagrindai“ rašo Putino politikos ideologas filosofas Aleksandras Duginas.

Aptardamas problemas, kurios trukdo įtvirtinti Eurazijos projektą (tai yra „rusų pasaulį“) Lietuvoje, putinizmo ideologas į pirmą vietą iškelia Katalikų Bažnyčią, padėjusią pamatus vankarietiskam Lietuvos valstybingumui, kurio tradicijos irgi yra viena iš kliūčių. Anot A. Dugino, kovai su šiomis problemomis reikia partnerių: „Lenkijoje ir Lietuvoje pagrindiniais Eurazijos geopolitiniais partneriais turi tapti nekatalikiškos orientacijos politikos jėgos – pasaulietinės socialdemokratijos šalininkai, *neopagonys*, etnocentristai, protestantiškos, pravoslaviškos religinės bendruomenės, etninės mažumos. Maža to, etninė lenkų – lietuvių santykių įtampa yra nepaprastai vertingas elementas, kurį reikia išnaudoti ir pagal galimybes gilinti“. Lietuva, A. Dugino teigimu, yra apskritai didžiausia problema, nes yra giliausiai į šiaurę įsiterpęs katalikiškas regionas, su giliomis valstybingumo tradicijomis.

O dabar pasižiūrėkime, kam oponuoja vadinamieji mūsų „nevapagonys“ (taip taip – „nevapagonys“ – kaip sakydavo Vilius Bražėnas, vadinkime daiktus tikrais vardais), diegiantys naratyvą, kad Lietuvos šlovingiausia istorijos dalis yra kovos su kryžiuočiais, kurie neva ir yra Katalikų Bažnyčia. Pasižiūrėjus, ką jie rašo socialiniuose tinkluose, galima rasti ne tik piktinimosi Popiežiaus vizitu, bet ir absurdiško Karaliaus Mindaugo niekinimo, atviro tyčiojimosi net ne iš katalikybės, bet apskritai iš krikščionybės, ir pan. Žinoma, nereikia labai stebėtis kai kurių „nevapagonių“ istorijos žiniomis, įgytomis sovietmečio mokyklose ir pedagoginiuose institutuose, tačiau jų žinutė aiški – pagoniškoji Lietuva buvo tikroji Lietuva, o jau paskui, apsikrikštijusi – nelietuviška, vadinasi, ir Abiejų Tautų Respublika buvo nesusipratimas. Nelabai vertinga 20 amžiuje buvo ir tarpukario nepriklausoma Lietuva (tiesa, pokario partizanai, kaip gana šviežias ir šiuo metu tautiškumo dvasią keliantis istorijos tarpsnis, neatmetami, bet savotiškai savinamiesi, atmetant katalikišką, kaip vieną iš partizaninės kovos stiprybės, pagrindą), o

apie Katalikų Bažnyčios, kaip vienintelės institucijos, nenutraukusios kovos su sovietų okupacija, išvis nereikia kalbėti. Ko ne istorijos perrašintojų Kremliuje svajonė?

Negalima teigti, kad visi „nevapagonybės“ išpažinėjai yra sovietinio istorijos supratimo kirpimo, ypač jaunoji karta, užaugusi po Kovo 11-osios, bet juk niekas ir nebandė išsiaiškinti, kokios priežastys lėmė, kad pasukę į „nevapagonybę“ žmonės pamiršo, kam meldėsi jų tėvai, seneliai, proseneliai, proproseneliai ir taip toliau? Kažin, ar nepaaiškėtų, jog tėvai buvo ateistai, komjaunuoliai? Na, o susidaręs religinio jausmo vakuumas (kadangi, pasak rusų posakio, „šventa vieta tuščia nebūna“) buvo užpildytas mistiniu, tačiau moderniai ir komfortiškai kasdienybei netrukdančiu „nevapagonišku“ tikėjimu. Beje, kažin, ar labai mielas pasirodys tas protėvių tikėjimas, jei reikėtų laikytis jo pagrindinių principų – dirbti žemę (nes, pasak religijotyryninkų, lietuvių pagonybė buvo agrarinis tikėjimas), laiką pradėti skaičiuoti cikliniu (tai yra ratu) būdu, o ne liniiniu, atneštu krikščionybės?

Ne taip seniai virė aistros dėl filosofės Neringos Putinaitės studijos „Nugenėta pušis. Ateizmas kaip asmeninis apsisprendimas tarybų Lietuvoje“. Aistras sukėlė filosofės pasirinktas pavyzdys, kvestionuojantis žymaus poeto Justino Marcinkevičiaus svarbą Lietuvai: „(...) nieko esmingo nepasakodama nei apie jo kūrinių meninę vertę, nei apie jo veiklą Atgimimo laikotarpiu, pateikė beapeliacinę išvadą: potetas labai prisidėjo prie sovietinės valdžios vykdomo ateizacijos proceso. „Kurdamas saulės, gamtos, duonos, tėvynės vaizdinius, Marcinkevičius atliko ir propagandos kūrimo žingsnį“, – rašo ji.“ (ateizmas ir ateistai.lt)

Šioms aistroms verdant, į antrą planą nuėjo filosofės pateikta išvada, kad sovietmečiu KGB prasidėjusiame pagonybės judėjime (tiksliau tai buvo etnografinis, folklorinis sąjūdis, puoselėjantis senųjų papročių ir švenčių atgaivinimą) įžvelgė puikią alternatyvą kovojančiai prieš sovietų okupaciją Katalikų Bažnyčiai, todėl nepersekiojo ir į lagerius negrūdo jo iniciatorių – kaip kad grūdo katalikų kunigus. Taip, KGB nepaleido iš akiračio folkloro entuziastų, buvo ir darbo netekusių žmonių, tačiau po automobiliais jų nekišo!

Aišku viena – ši tema neišsenkanti, bandymų suteikti valstybės pripažintos religijos statusą „nevapagonybei“ bus nuolat. Tuo pasirūpins ne tik mūsų naujūs „nevapagonys“, nesuvokiantys, kokią šaką kerta, bet ir Kremliaus strategai, realizuojantys Lietuvoje „naisinius“ projektus. Berods 2014 metų VSD ataskaitoje buvo užsiminta, kad Kremliaus pinigais remiami visokie festivaliai, kuriuose skleidžiama „minkštoji Rusijos galia“. Liūdniausia, kad visa tai taip gražiai susieta su tautiškumu, kad galutiniame rezultate turime „naudingų idiotų“ armiją, tikinčią, kad kovoja už lietuvių, ir nematančių artėjančių Spaso bokšto vartų... Laimė, yra

nemažai paprastų žmonių, suvokiančių, kokią žalą gali padaryti užmojai įteisinti „nevapagonybę“ kaip valstybinę. Štai keletas komentarų iš socialinio tinklo „Facebook“.

„Ryšį tarp Kremliaus ir „senovės baltų religijos“ yra nesunku atsekti, prisiminus, koks buvo sovietinės valdžios santykis su Katalikų Bažnyčia sovietinėje Lietuvoje. Dabar, kai Katalikų Bažnyčia Lietuvoje vėl įgavo savo pozicijas ir tapo teisėta nacionaline religija, kai kam labai niežti nagai vėl užveisti kokią nors velniavą žmonių sąmonėje, primetant kažkokią išgalvotą „senovės religiją“, kuri yra sukurta prieš 50 metų (...), kuri yra tas pats užmaskuotas karingasis ateizmas.“

„Gražiai ramunėm, ažuolų lapais apkašyta, gintarėliais pabarstyta, neva senoji baltų tikyba, mano nuomone, yra Kremliaus projekto dalis, skirta supriešinti lietuvių tikiybiniu pagrindu. Dailiai nutylima, kad senaisiais laikais ne vien gėlytės ant laužų buvo aukojamos ir ne vien rateliu susikibus šokama, todėl įteisinus visa tai, gali pasipildyti nežabotos žiaurios praktikos, ir jokios krivės to nesuvaldys. Antra, atsiradus šiam judėjimui, kol jis atvirai nesisiskelbė kaip tikyba (sovietmečiu pati jame dalyvavau), ragino tai daryti ir bažnyčiose antisovietinio pogrindžio žmonės, kad palaikytų lietuvišką dvasią. Beje, tuo metu sovietai aršiausiai puolė būtent Katalikų Bažnyčią, nes ji nuolat įvairiais būdais priešinosi nutautinimui, sovietizacijai. Sustiprėjus naujam neva prigimtinės baltų tikiybės judėjimui, staiga pasipylė iš naujosios tikiybės adeptų šlykštūs komentarai savo tautiečių katalikų (ypač jų) atžvilgiu, tarsi šie būtų kažkuo tėvynei nusikalbę. Va tau ir tautos vienybė. Rodos, visi kartu augom, kartu sovietiniam jungui priešinomės, ir staiga „geriečiai“ lieka saujelė gintaro ir gėlyčių ant aukuro barstytojų, o visi kiti lietuviai – „kryževiviai“, „žydmasoniai“, okupantai (sic!) ir pan. Na, geresnio rezultato sovietai ir sapne regėti negalėjo!“

„Jei neklystu, žvalgybos atstovai savo viešosiose ataskaitose ne kartą buvo užsiminę, kad Rusija mėgina remti pagonybės mėgėjus, siekdama susilpninti katalikų bendruomenes. Žinoma, iš to nereikia daryti radikalių išvadų apie pagonius, tačiau apie valdančiuosius – visai galima.“

„Nesinori labai diskutuoti apie tuos terminus, kuriuos nauji pagonys naudoja – „prigimtinė religija, kuri nieka-

da nebuvo nutrūkusi“, dabar propaguojamas „senovės baltų tikėjimas“. Su ta išnykusia nedokumentuota religija, kuri buvo propaguojama iki krikščionybės Lietuvoje, šitie naujadarai turi tiek bendro, kiek turi ansamblio „Lietuva“ šokių kompozicijos baletu žingsneliu su tikrai autentiška muzika ir šokiais. Lietuviško šarmo tarp tų puantais apmautų „Lietuvos“ šokėjų pasirodymo yra: ten ne tik „pas de deux“, bet ir patrypti bandoma, bet tik tiek. Neabejoju, kad pasidomėjus, kokiais „patikimais“ šaltiniais naudojasi istorikai, nagrinėjantys lietuvių genčių tikėjimą, galima pamatyti, kad dabartinis hibridas yra pusiau nukopijuotas nuo graikų mitologijos, na, gal kiek nuo skandinavų (ten, kur galai nesueina), o visa kita – lakios fantazijos, tik daug kartų kartojamos, vaisius... Jei tai yra jūsų „prigimtinė religija“, ir jei jūs teigiate, jog visi mūsų ir jūsų protėviai būtent taip prieš dvidešimt kartų tikėjo, tai labai ramia sąžine galiu pasakyti: geriau nekapstykite protėvių kaulų. Naujai sukurta religija, kad ir kiek bandytumėte susieti su ta išmirusiąja, nesusisies su ankstesniąja, apie kurią žinome panašiai tiek, kad ji išties buvo, ir net žinome kelis dievų vardus. Dabartiniai pagonys yra nei blogai, nei gerai: tikėti į ką nors yra kiekvieno apsisprendimo reikalas, iš šalies negali patarinėti, ir net visai nesvarbu, kiek tai blogai ar gerai 21 amžiuje. Bet kai viena grupelė ima ir pradeda aiškinti, kad būtent taip mūsų protėviai tikėjo, bet kada iš krūmų gali išnirti kita grupelė, sakydama: ne ne, mūsų protėviai tikėjo visai kitaip ir net „runų raštuose“ ims ir „atras“ kitus dievų vardus. Ką jiems pasakytumėte?“

„Nieko čia daug pasakoti nereikia, ir tie dalykai sudėtingi tik tada, kai patį sudėtingumą sugalvoji. Kas pirmas apsiskelbė kriviu, tas ir pasiliko. Tada jis keletą panašių veikėjų susirado ir kuria tikėjimą. Jei iš katalikų absoliučiai daugumai bažnyčios dėstomi postulatų yra menkaverčiai, tai ką kalbėti apie „romuviečius“? Tas pats ir su tikėjimu: jei nori, dievą rasi kiekviename grumste. O mitologiją sugalvoti yra dar paprasčiau, tereikia kiek fantazijos prisiūti šablono. Bet nežinau, kas jau labai nori „Romuvą“ apjuodinti. Čia konfliktas yra tik tame, kad jie pasisavina teisę vadintis vieninteliais kažkada numirusio pagonių tikėjimo tęsėjais. O tas šiaip jau į sveiko proto ribas sunkiai sutelpa...“

Gintaras MARKEVIČIUS

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumerata priimama iki kiekvieno mėnesio 28 dienos bet kuriame „Lietuvos pašto“, „Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškinišką, paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu www.prenumeruok.lt.

Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.

Prenumeratos indeksas 0117. Kaina:

1 mėn. – 2,65, 3 mėn. – 7,96 euro.

Pradžia, kuriai atstumai nepavaldūs

Pabaiga.

Pradžia Nr. 25 (1335)

Vėl teko restauruoti seno tvarto grebėstus, įrengti naują žeminę, iš naujo permūryti krosnį. Laimė, kad gyvenimas tėvelį tokių darbų buvo išmokęs. Kitaip būtume pražuvę per ilgas ir speiguotas žiemas. Duonkepė krosnis buvo išlikusi didžiajame kambaryje, o jos apačioje buvo įrengta vištėdė. Juk ir vištos be geros šiltos pastogės neiškęstų Sibiro žiemų, o dėl jų skleidžiamo kvapo galima ir pakentėti. Vis koks kiaušinukas praversdavo makaronams paskaninti arba nukeliaudavo į turgų, kad sugrįžtų forminės duonos kepaliuku ar veltiniais vaikams, be kurių neįmanoma apsieiti Sibire. Tuos veltinius tėvelis pagerindavo prisiūdama padukus – ilgiau nešiodavosi. Kartą vėlų rudenį išėjau į mokyklą su guminiiais batais, o grįžti teko per ką tik prisnigtą sniegą. Prie batų prišalo kojines, o kojos pirštų galiukai nušalo – teko ilgai gydytis.

Žiemos „romantika“

Puikų įspūdį paliko Južno septynmetė mokykla, kurioje mokiausi penktoje ir šeštoje klasėje. Toje mokykloje laikiau ketvirtos klasės baigiamuosius egzaminus (išlaikiau geriau už savo bendraklasius rusiukus). Mokykla turėjo didelį mokyklinį žemės sklypą ir oranžeriją pastato antrame aukšte. Sklype buvo auginama daug vyšničių. Tokio gražaus gėlyno, koks buvo prie mokyklos, daugiau niekur gyvenime nemačiau. Biologijos mokytoja (ką reiškia vieno žmogaus ryžtas ir geri norai!) įskiepijomumsmeilę gamtai visam gyvenimui.

Rudenį per biologijos pamokas rinkdavome gėlių sėklas, kitais metais sėdavome, kad vėl galima būtų grožėtis ir slėptis nuo kaitrių saulės spindulių žydinčių vijoklių pavėsinėse. Reikėdavo mokėti pasidžiaugti vasara, nes 40 laipsnių šaltis lydėdavo ištisą žiemą, o kaip kontrastas, - mokyklos oranžerija žaliuodavo žvarbiomis rudens dienomis ir ilgomis žiemomis. Pamenu, per fizinio lavinimo pamoką slidinėjant, pradėjo siautėti tokia pūga, kad mokytojas, vos per sniego uždangą matydamas mus, gan griežtu tonu įsakė nedelsiant eilute, vienam po kito, grįžti į mokyklą. Slidžių provėžos buvo visiškai užpustytos per kelias minutes.

Iš pradžių ta „romantika“ mums labai patiko, bet paskui ir patys išsigandome siautėjančios stichijos. Tokių atvejų, kai orai tampa grėsmingi žmogaus gyvybei, pasitaikydavo dažnai. Įprasta būdavo iš sutikto žmogaus išgirsti, kad eidamas nušalai nosį. Tai akivaizdžiai buvo matyti iš pabalusio nosies galiuko. Tada griebdavom sniego gniūžtę ir trindavom nosį. Labai patikdavo slidinėjimas su tramplinais. Kai dideliu greičiu leidiesi nuo stataus kalno ir dar tenka įveikti nevieną trampliną, tikrai širdis sustoja dėl adrenalino pertekliaus. Greičio sumažinimui, leidžiantis nuo stataus kalno, tekdavo daryti zigzagus. O tai atrodydavo labai įspūdingai!

Grįžtant iš mokyklos, kartais leisdavom sau didžiulę pramogą: už kelio-

lika kapeikų nusipirkdavom ketvertuką baltos forminės duonos ir pasidalindavom šešiese. Kąsdavome tą duoną su tokiu apetitu, jog net seilės bėgdavo. Atrodė, kad kelias dienas nebūtume nieko valgę. Gal nuo to, gal ir nuo šalčio atkasta vieta pradėdavo šalti ir pasukutinį kąsnį duonelės į burną įsidėdavome visiškai sušalusį. Bet skanu būdavo! Ir šaltį pamiršdavome, ir kelias (3 kilometrai) neprailgdavo.

Kad nenušaltume veido, per didžiausius šalčius nešiodavome po ausinėmis kepurėmis megzta kepuraites (rus k. „mordoglazka“). Jos apsaugodavo veidą ir kaklą nuo žvarbaus speigo bei priešpriešinio vėjo. Juokingai atrodydavome, pažvelgę vienas į kitą: matydavosi tik akys, o nosis ir burna būdavo uždengta apšerkšnijusia balta kepuraitė, o ant jos užmaukšlinta ausinė kepurė su užrištais raištukais pasmakrėje. Kartais ateidami į mokyklą užsukdavome į pakeliui esančią valgyklą, nusipirkdavome aliejuje keptų minkštų, tąsių, šiltų „barankyčių“. Nepakartojamas skanėstas vaikui.

Padėjau mamai

Mūsų kaimą iš vienos pusės supo aukšti kalnai, kurių papėdėje tekėjo sraunus, bet negilus upelis, iš kitos pusės – lygumos, dirbami laukai. Kaimo pliažė upelio gylis buvo gerokai virš metro. Kartą įžengiau per giliai, vanduo pradėjo siekti burną. Labai išsigandau ir pradėjau žiopčioti, bet užteko vienam vaikui timpltelėti mane už rankos seklesnės vietos link, ir viskas pasibaigė sėkmingai.

Mama dirbo kiaulių fermoje, tad vasaromis tekdavo pavaduoti mamą ir ganyti kiaules pievoje, turinčioje daug kupstų palei upelį. Tas posakis, kad aš su tavimi kiaulių neganiau, niekuo nepagrįstas, nes paprastai vienas žmogus kiaules gano. Kartą, bevaikant kiaules, užmyniau ant stiklo šukės ir stipriai persidūriau koją. Laukuose nieko neprisišauksi ir kiaulių nepaliksi, todėl teko striksėti, pasiramščiuojant skaudama koją, ir ganyti kiaules iki saulės lidos, ir čia nieko nepadarysi, kad žaizda kraujuoja, kad labai skauda, kad sunku judėti. Kiaulės buvo labai „organizuotos“: žiūrėk susirikiuoja pulkeliu, snukučius nukreipusios tvarto link, susikriuksi ir, jei laiku nepastebi jų „suokalbio“, kaip rusai sako „pišy – propalo“ – kiaulių jau nebesulaikysi, didžiu liu greičiu, choru kriuksėdamos tpeptina tvarto link.

Anksti parginti kiaulių buvo negalima, nes tuomet jau niekas nebeleistų mamos pavaduoti, o mama ir taip su darbais nespėja, bet mes, vaikai – tai be didelio rūpesčio gyvenome. Tiesa, savo kiaulėms neturėdavome pakankamai pašarų, todėl pripjaudavome kiaulpienių ir balandų ir veždavome tėvelio padarytu karučiu į namus. Kiaulpienių, ačiū Dievui, būdavo pakankamai kolūkio laukuose, nors netrūkdavo ir balandų, iš kurių mama virdavo kiaulėms ėdalą. Vienas augalas, kurį labai mėgo karvės – metiliai, mums, vaikams, at-

Sveikiname

Gimtadienio proga sveikiname LPKTS Panevėžio filialo narius:

Oną JARAŠIUNIENĘ –95-ojo,

Danutę PAZURIENĘ – 90-ojo,

Steponą KEVIŠĄ – 85-ojo,

Mariją Danguolę TUBELIENĘ ir Reginą PLEŠKIENĘ – 80-ojo,

Dalę Ireną MAROZIENĘ ir Aldoną SENVAITYTĘ – 75-ojo,

Giedrę BALTUŠKIENĘ ir Birutę ČEPONYTĘ – 60-ojo.

Linkime suteikti kiekvienai dienai šansą tapti gražiausia savo gyvenimo diena. Telydi jus Švč. Mergelės Marijos globa.

LPKTS Panevėžio filialas

sigrėždavo labai karčiu pienu. Tas posakis „kas netinka jaučiui – tas tinka Jupiteriui“ čia labai tiktų, nes juk geriausiu atveju, kai vietoje lėkštės pilkos buzos gauni pusę stiklinės pieno – yra fantastika! Bet kai ta fantastika labai karti ir kai tenka dažyti tą kartumą su kriaukšle duonos – visa fantastika prapuola.

Vasaros čia būdavo karštos, o žiemos labai šaltos – vyravo žemyninis klimatas. Kaimo viduryje buvo kontora, klubas, parduotuvė ir tvora aptverta mokykla. Ant aukščiausio kalno buvo kaimo kapinės, į kurias patekti galima tik užkopus nuožulniais šlaitais. Iš kaimo gyvenusių septynių lietuvių šeimų tik vienam buvo lemta amžinai pasilikti tose kaimo kapinėse.

Svajonės link

Tėvelių sąžiningu darbu niekas neabejojo. Jie buvo pavyzdžiu ne vien mums, vaikams, bet ir kitiems žmonėms. Net ir valdžia „pastebėjo“ jų darbštumą ir išskirtinį sąžiningumą. Jei tėveliską pasakė, vadinas, teisybė – jokio pagražinimo ar faktų iškraipymo. Tėvelio apdovanojimas kelialapiu (ir medaliu) į Liaudies ūkio pasiekimų parodą Maskvoje, o vėliau abiejų tėvelių medaliais „Už plėšinių žemių įsisavinimą“ (labai graži asociacija – savos žemės buvo atimtos Lietuvoje, o įsisavinimo plėšinės žemės Sibire!) buvo akstinas leisti sugrįžti į Tėvynę! Sunku net įsivaizduoti, koks džiaugsmas užvaldo širdį ir jausmus! Atrodo, kad įvyko stebuklas, ar koks nuostabus sapnas prisapnavo. Nesinorėjo prabusti!

Gyvenome ta mintimi dieną ir naktį, šaldami rankas ir kojas turguje, kai pardavinėdavome pilstomą pieną, norėdami sutaupyti pinigų kelionei į Lietuvą, perkant lagaminus, tvarkant dokumentus. Nesiginčydavau su tėveliu, kai siūsdavo mane pas kažkokį valdininką į Zaozerną dėl kažkokių dokumentų. Nors trylikamečiui kai kurios užduotys ir buvo per sunkios, bet stengdavausi iš paskutiniųjų viską įvykdyti,

juk tiek nedaug betrūko iki išsvajoto tikslo – Lietuvos! Tėvelis pabrėždavo, kad padarytų viską ir pats, bet reikia ir man išmokti įvairių gyvenimiškų dalykų, sugebėti pačiam tvarkytis savo gyvenimą, nepriklausomai nuo kliūčių ruožo, kurį privalu įveikti kiekvienam žmogui, kad būtum naudingas ne tik aplinkiniams, bet ir puikiai galėtum tarnauti savo Tėvynei Lietuvai.

Gyvenimas išmokė būti optimistu

Greitai bėga metai. Sunki vaikystė išmokė pažvelgti į daugelį dalykų kitomis akimis, visuomet rasti išeitį iš sudėtingų gyvenimiškų situacijų, būti optimistu, neskubėti kaltinti kitų dėl savo problemų, o visų pirma ieškoti kaltės savyje. Baigiau Kauno politechnikos instituto (dabartinis Kauno technologijos universitetas) Automatikos fakultetą ir įgijau elektroninių skaičiavimo mašinų inžinieriaus specialybę.

Buvau AB bankas „Snoras“ tarybos nariu, Šiaulių miesto Tarybos nariu bei kai kurių akcinių bendrovių valdybos pirmininku arba nariu. Esu Lietuvos kompiuterininkų sąjungos narys, dainuoju Šiaulių miesto mišriame chore „Vasara“, dalyvavau trijose Pasaulio lietuvių dainų šventėse. Esu visiems dėkingas, kurie buvo šalia manęs mano nelengvame gyvenimo kelyje, o ypač didelę pagarbą jaučiu savo gyvenimo mokytojams – Jonui Puodžiui, Kęstučiui Kriščiūnui bei Jonui Markauskui. Šiuo metu dirbu Šiaulių universitete. Labai vertinu kolegiską Marijaus Bernoto paramą. Dėstau įvairias disciplinas informacinių technologijų specialybės studentams. Esu bendraautorius keturių mokomųjų knygų, turiu savo tinklalapį internete, kuriame talpinamos trys elektroninės knygos ir kita medžiaga studentams. Dirbu įdomų ir kūrybingą darbą, stengiuosi perduoti savo patirtį ir žinias jaunajai kartai, būsimiems Tėvynės patriotams. Gyvenimas nestovi vietoje...

Kazys KARKLIUS

Paskutinis ruduo Nalobine. Turėjome net dviračių

Kelionė į Komiją ir atgal

Napalys Augulis (nuo 1950 metų Jurgis Usinavičius) gimė 1932 metų kovo 27 dieną Pimpičkų vienkiemyje, Skapiškio valsčiuje (dabar – Kupiškio rajonas). Rašytojas, žurnalistas. 1945 metais su motina, senele ir mažuoju broliu buvo ištremtas į Komiją. 1947 metais su draugu iš tremties pabėgo į Lietuvą. Jurgio Usinavičiaus pavarde tarnavo sovietų kariuomenėje, baigė Šiaulių vidurinę žemės ūkio mokyklą, o vėliau ir Lietuvos žemės ūkio akademiją. Dirbo žurnalistinį darbą, išleido septynis romanus ir apysaką.

Rimantas Dichavičius gimė 1937 metų kovo 1 dieną Grimzeliuose, Kelmės valsčiuje. Fotomenininkas. Baigė Dailės institutą, dirbo meniniu redaktoriumi leidyklose ir redakcijose. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir daugelio kitų premijų laureatas. Išleido penkis nuotraukų albumus, tarp jų populiariausias „Žiedai tarp žiedų“, iliustravo daugiau kaip tris šimtus knygų, surengė 25 personalines darbų parodas, dalyvavo dvidešimtyje grupinių parodų. O didžiausias jo dešimties metų darbas – trys tomai „Laisvės paženklinti“. Už aktyvią veiklą ir aukštą darbų meninį lygį įteiktas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Karininko kryžius (2007 metais), už nuopelnus Lietuvai jis apdovanotas ir Komandoro kryžiumi (2014 metais).

Janina Gailiušytė-Gustienė gimė 1930 metais Beržytės vienkiemyje, Troškūnų valsčiuje (dabar – Anykščių rajonas). Janinos tėvas Jonas Gailiušis su keturiais broliais pasidalijo senelių dvarą, valdė daugiau kaip 30 ha žemės. Pirmoji žmona mirė, palikusi jam keturis sūnus, Janina - antrosios dukra. Janinos broliai nuėjo skirtingais keliais. Už tai Janiną su tėvais 1945 metais ištremė į Komiją, mat Zenonas ir Vytautas liko Lietuvoje, dalyvavo pasipriešinimo kovose, o Jonas net savą išvežti atvažiavo... 1947 metais Janina Gailiušytė pabėgo į Lietuvą, bet greitai buvo suimta ir nuteista trejiems metams katorgos.

Jurgio USINAVIČIAUS atsiminimai (iš rašomos knygos „Vėjas“)

Pradžią pradžia

Kaip besakytum, man pasisekė, spėjau anksčiau į šį pasaulį ateiti, negu daugelis kitų, netgi čia aprašomų, su kuriais teko bendrauti, o su nedaugeliu ir atvirai pasikalbėti ir liudyti... Kas, kaip?.. Gal todėl, kad esu ne tik „smetoninis“, bet ir „šventinis“, nes, kaip iš archyvų sužinojau, šį pasaulį išvydau sėkmą dieną (sėkmadienį), o ta diena kaip tik ir buvusi kovo dvidešimt septintoji, pirmosioms pėmpėms pabaly, Pimpičkuose (gimtas vienkiemis), suklykus 1932 metais. Tai atminty ne tik Laičių ir Skapiškio pradinės mokyklos, bet ir visa kita – akyse visos okupacijos, kelionės į tremtį... Mat Skapiškis nuo tėviškės už keturių kilometrų, o pro jį vingiavo vienintelis žvyrkelis nuo Rokiškio ir Panemunėlio į Kupiškį, o iš Kupiškio ir į Panevėžį. Tai juo sveltimaliai ir gabeno visą karo amuniciją, juo atžygiavo ir išžygiavo vorų voros priešų, juo bėgo vieni nuo kitų, mat vieni okupavo, kiti vadavo ir vėl okupavo.

Ir viskas vyko mano, vaiko, akyse ties pačiais Kepuriais, tragiško likimo kaimu. Tuo vaikystės žvyrkeliu pirmą kartą nuėjau ir į Laičių pradžios mokyklą 1939 metais. Vėliau tėtis nuvežė į Skapiškį pas tetulę Uršulę (senelės seserį) Čigonų gatvelėn ir pro jos trobos langą mačiau, kas gatve ėjo, kas važiavo, girdėjau, kaip dardėjo kaustytų ratų šyns ir bruko akmenis, kaip kaukšėjo ginkluotų vyrų batai, o jie buvo uniformuoti, susijuosę diržais,

o mano, vaiko akimis žiūrint, netgi drąsūs. Kitoj gatvelės pusėje sukrypusio namo pašalėje išdykavo Šmrigeliu pravadžiuojamo Gabrėno vaikai, vėliau tapę mano draugais – mat vienam nebuvo kaip kabintis į pravažiuojantį traukinį, mūsų „siauruku“ pavadintą. Skapiškio mokykla, kuri buvo Dominikonų vienuolyno rūmuose, paliko daug prisiminimų. Jos rūsiuose ieškom jom suomių karių, tuose rūmuose seniai nuo šiltinės mirusių, kaukolių. O jau Mituvos ežeras, tai ne mūsų „sodžialka“ panamėje prie klojimo, kur tik varlės turškiasi. Dar vokiečių okupacijos metais į mokyklą per tikybos pamoką užsuko vidutinio amžiaus pilku kostiumu vilkįs su juodais akiniais vyras. Mes, vaikai, atsistojom, o jis ranka mostelėjo, kad sėstumės. Pasisveikino su kunigu Antanu Kiečiu ir tyliai, bet neilgai jiedu kalbėjosi. Kai netikėtai svečias išėjo, kunigas paaiškino, kad tai buvęs labai aukštas pareigūnas, generolas, skapiškėnas, nuo Totoriškio Petras Kubiliūnas. Tai būta išties tragiško likimo žmogaus, dar Smetonos karo lauko teismo nuteisto mirties bausme už dalyvavimą voldemarininkų sukilime, paskui pasigailėta, o vokiečiams užėjus tapta pirmuoju Generaliniu tarėju Lietuvai. Paskui rusų antrosios okupacijos metu Vokietijoje Rusijos žvalgų pagrobtas ir Maskvoje sušaudytas... Teko matyti ir Pupų dėdę. Jis vasarą avėjo auliniais batais ir žingsniau per miestelį, nešinas ant peties armoniką, ir tarsi pats sau dainavo: „Pupų dėdė kraipo ūsą – ant grindų jis mato blusą...“ O Skapiškyje jis matė daugiau negu blusą...

Bet labiausiai įsiminiau už Laičių nuo bėgių nuverstą garvežį, raudonais ratais gulintį ant šono. Tai buvo raudonųjų diversantų darbas. Paskui gaisrai nužymėjo dangų, naktimis užavo lėktuvai, žarijas pilstė, o rytais pamiškėje mes, vaikai, rinkome melsvus lapelius, rusiškai prirašytus: išlaisvinti ateiname – rusiškai rašė. Tėvas juos degino ir pyko... Paskui, kartu su „laisve“ jie nešė bombas ir jas mėtė ant Lietuvos miestų, kaimų. Artėjo frontas. Apsikasę visą savaitę tūnojome bunkeryje, va, tada antrą kartą vėl pamatėm „išvaduo-tojus“, girtus einančius į ataką. Sudegė beveik visi Kepuriai. Kelis kartus vieni kitus keitė ir vis vadavo. Čia tik buvo vokiečiai, o kitą dieną – rusai, po rusų vėl vokiečiai. Žuvusių nebuvo kas

Rimanto Dichavičiaus montaže – trys tremties vaikai: Jurgis Usinavičius, Janina Gailiušytė ir Rimantas Dichavičius

užkasa, dvokė mirtimi. O mes, vaikai, vos vokiečius už Skapagirio nuvarius, visur šniukštinejom, ieškojom ginklų, šovinių, granatų... Tėtis tuoj pat organizavo ginkluotų vyrų būrį ir neleido apylinkėje rodytis naujosios valdžios atstovams. Rudenį net Skapiškį užėmė, nusiaubė valsčių, išsinešė rašomasias mašinėles.

Ir štai 1945-ųjų sausis. Reguliari NKVD kariuomenė iš visų pusių apsupa Skapagirio mišką ir su šunimis eina partizanų link, kvartalinėm – raiti jodinėja... Ir... susirėmimai, pirmosios partizanų žūtys... Po kariuomenės siautimo įsidrąšina ir vietiniai pakalikai. Pasirodo jie ir mūsų kieme. Nušauna mūsų namų sargi, supuola vidun ir jeigu nesakysim, kur Augulis – iššaudysią!

Antroji okupacija

Gyvate raudona kojas apvijo, – šturpas per kūną nuėjo.

Žemė susprogo, kulkom lijo, karo aidą nešėsi vėjas.

Antroji rusų okupacija buvo baisesnė. Ištveriam mūsų baisumus, atėjo kitos žudynės, nelaimės, sudegė Kepuriai. 1945 metų sausio pradžioje, berods 9 dieną NKVD kariuomenė apsupa Skapagirio mišką ir visą dieną atakuoja ne tik Alfonso Augulio, bet ir kitus tame miške buvusius partizanų būrius. Žūsta ir man gerai žinomi broliai Alfonsas ir Jonas Naujikai iš Daugiškių, Albinas Sokas (kiek anksčiau – Petras Stanikas), dar keli vyrai. Sudegina kaimyno Broniaus Čiurlio sodybą. Įsidrąšina ir ima siautėti skapiškėnai, vėliau sribais praminti, kuriems vadovauja Perkūnas, Alfonso Augulio didžiausias priešas. Ir vienas žiauriausių enkavedistų visoje apylinkėje, atsibastęs iš Latvijos, atseit buvęs raudonasis partizanas. Jis su savo sėbrais Janilioniu, Barzdžiuku, Rasimavičiumi ir kitais gyvus žmones ir dabar pjausto, ypač žiauriai nukankina Joną Bičkų, bet kai šulininį įmeta komunistų Didžiulių giminių – ir pats galą gauna. Tada tarybų valdžią sukompromituoja ir nuteisiamas dešimčiai metų, nors kiti Skapiškio sribai ir toliau terorizuoja kaimų gyventojus, plėšia jų turtą, griaua ir miestelyje stotasi išvežtųjų namus.

Tremtinė Paulina Žiobaitė-Stukienė ir dabar negali sulaikyti ašarų, pasakodama savo šeimos istoriją, kai 1944 metų rudenį sribai aptiko rūsų je besislapstančius jos brolius Joną, Al-

biną ir Steponą ir gyvus sudegino. Ji sako: „Tada aš buvau Bajorų kaime ir ten sužinojau baisią nelaimę, greit nuvažiavome į savuosius Akmeniškis pas tėvus, rūsįs tebedegė. Mama su dviem kibirais suklupusi vidury kiemo, galva kruvina, plaukai su visa oda nurauti – baisu į ją pažiūrėt. Aš puolau prie jos ir klausiu: „Mama, ko gi tu čia guli?“ O ji: vandenį nešu, aš gi vandenį nešu. Oi, oi... mano sūneliai brungūs, sūneliai... – paklaikusiom akim šaukia. O jie rūsyje jau nebegyvi. Atėjo keturiasdešimt aštuntųjų pavasaris, tada likusią mūsų šeimą išvežė į Sibirą. Vežė tie patys Skapiškio sribai – Julius Rimavičius, Pranas Barzdžiukas ir kiti. Barzdžiukas, net iš vakaro atėjęs, saugojo mūsų namus, kad nepabėgtume.“ Kai mus išvežė – šis sribas ir mūsų klėtį Skapiškin išsivežė, kitas – Lankauskas – trobą pasistatė.

Artėja 1945-ųjų ruduo. Aš mokyklon, žinoma, nebeisiu. Baigiau keturis skyrius – užteks. Namuose vyriausias besu. Linukas žuvęs... Mažasis Vytukas dar tik pyplys. Tėčio nėra... Gerai, kad mamą iš Rokiškio daboklės paleido (ją areštavo po miško siautimo). Liepą iš Lietuvos Sibirian nudardėjo pirmasis lietuvių tremtinių ešelonas. O čia ir rugpjūtis baigiasi, berods 30-osios rytas.

Pro miegą girdžiu netoliese mašina užauja. Guliu kamaroje, mes „stacija“ ją vadina, o miegas toks gilus, toks saldus, tegu kas patrankomis šaudo, vis tiek nesikelsiu, bet keltis reikia, – mašina jau kieme, jau atvažiavo, į duris nelaukti svečiai beldžiasi, langus daužo, kad greičiau atidarytume. Ir mama mane kelia: jau, jau neprietėliai už durų, kelkis, – persigandusi lyg ir tyliai sako. Aš vis tiek nesikeliu: nors minutę, nors sekundę dar turiu pagulėti. Ir žingsniai, aiškūs batų žingsniai lovos link, grubios rankos griebia antklodę, nusviedžia ją ant grindų ir pusnuogį ištempia iš guolio pats Perkūnas, su kuriuo tėtis dar taip neseniai Kepurių palaukėje šaudėsi, kuris tėtį kankino (kai buvo pakliuvęs), dabar jis prie manęs ir baisiai piktas; aš pro jį bėgu į gryčią, o mama jau pagalves krato, reikia užvalkalų, kad į juos patalynę galėtų susidėti. „Ir tu, Napaliuk, ką nors pasiimk...“ – prašyte prašo. Senelė taip pat pasimetusi, sūrį sugriebia, duonos kepalą spintoj randa, suka į paklodę, o aš – mokyklinę skrynelę, kadais tėčio sukaltą, fanierinę susigriebiu.

(keliamo į 7 psl.)

Istorija be „baltų dėmių“

Šaulys, politinis kalinys Vincas Stanišauskas

Pabaiga.

Pradžia Nr. 27 (1337)

1941 metų rugsėjo 3 dienos Alovės valsčiaus policijos nuovados viršininkas raporte Nr. 2 sl. Alytaus apskrities viršininkui, nurodo, kad vykdydamas 1941 metų rugpjūčio 24 dienos Alytaus apskrities viršininko raštą Nr. 14 sl., pateikia pagalbinės policijos narių sąrašą ir prašo Alovės valsčiaus nuovadai išduoti 30 vienetų nevardinių leidimų ginklams laikyti. Priede „Alytaus apskrities policijos Alovės nuovados ribose pagalbinės policijos narių sąrašas“, kuriame įrašytos 59 pavardės, Nr. 13 yra įrašytas ir Vincas Stanišauskas, eilinis. Alovės valsčiaus nuovados pagalbinės policijos būrio vadas, kaip ir buvęs Alovės valsčiaus TDA kuopos vadas, tas pats – girininkas Kazimieras Rėklaitis.

Vokiečių okupacijos metais Vincas Stanišauskas buvo Alovės valsčiaus Pavartėnų seniūnijos seniūno Boliaus Baranausko padėjėjas – „rinktinis“ (seniūnijai priklausė keli kaimai, o Vincas Stanišauskas atstovavo Bogušiškių kaimui).

1943 metų rudenį, siekiant apginti kaimus nuo plėšikaujančių raudonųjų (sovietinių) partizanų, buvo pradėti steigti vietiniai savisaugos būriai (VSB). VSB komplektavimo, pareigų ir teisių instrukcijoje nurodyta, kad VSB nariais gali būti tik lietuviai, kurie visais atžvilgiais yra patikimi, rimti, politiškai nesukompromitavę, už kriminalinius nusikaltimus nebausti, tarnavę arba netarnavę kariuomenėje, bet gerai mokantys valdyti ginklą, neturintys kūno (fizinio) ir dvasinių trūkumų, trukdančių atlikti VSB nario pareigas, bei turintys gerą vardą tarp savo apylinkės gyventojų. Tarnyba VSB – tai garbės tarnyba. Į VSB pirmiausiai buvo skiriami pagalbiniai (garbės) policininkai, buvę šauliai bei tarnavę kariuomenėje vyrai. Gyventojai VSB vadino įvairiai – kaimo sargyba, savisauga ar savigyna, o VSB narius – saugūnais.

Alovės valsčiuje VSB buvo įsteigtas 1943 metų spalio 6 dieną. Būrio sudėtyje buvo 197 saugūnai, tarp jų 8 skyrių vadai, 38 grandžių vadai ir 150 eilinių saugūnų, dauguma buvę šauliai. Vincas Stanišauskas buvo paskirtas Pavartėnų seniūnijos skyriaus Bogušiškių kaimo grandies vadu.

Stasio Lisausko teigimu: „1943 metų rudenį Bogušiškių kaime buvo įsteigtas kaimo savigynos skyrius, kuriam priklausė beveik visi kaimo vyrai, apie 25 asmenys. Savigyna buvo tam, kad apsigintų nuo plėšikaujančių sovietinių partizanų ir nuo besitraukiančio fronto atvykstančių visokių pabėgėlių. Visus nurodymus iš Alovės valsčiaus administracijos parnešdavo Pavartėnų seniūnijos seniūnas Bolius Baranauskas (iš Mielūnų kaimo). Bogušiškių kaimo savigynai vadovavo Vincas Stanišauskas. Vyrai pamainomis budėdavo kaime naktimis, eidavo saugoti vieškelį, vedantį į Alovę. Kiekvieną naktį budėdavo 3–4 vyrai. Dauguma turėjo ginklus ir eidavo į sargybą su ginklais.

Tikrai žinau, kad Vincas Stanišauskas turėjo karišką šautuvą, kurį buvo išsaugojęs dar nuo tada, kai buvo šaulys, nes jis užėjus rusams ginklo neatidavė. Kai-me sargybos vyko iki karo pabaigos“.

1944 metų liepą, sovietams antrą kartą okupavus Lietuvą, buvo pradėta vyrų mobilizacija į Raudonąją armiją. Vincas Stanišauskas rugpjūtį apie dvi savaites praleido Alytaus tuberkuliozinėje ligoninėje. Jis buvo įrašytas ligoninių sąrašuose, tačiau iš tikrųjų dirbo vyr. gydytojo Ralio ūkyje netoli Alytaus. NKVD pradėjus tikrinti ligonius, turėjo ligoninę palikti ir grįžti į namus.

Stasys Lisauskas prisiminė: „1944 metų liepos mėnesio viduryje antrą kartą užėjo sovietai. Rugpjūčio mėn. buvo paskelbta mobilizacija. Vyrai pradėjo slapstytis. Prisimenu, kad ir Vincas Stanišauskas pradėjo slapstytis, jis dienomis nebūdavo namuose. Tikrai žinau, kad Vincas Stanišauskas 1944 metų rugsėjį, kai pradėjo kurtis buvusio Alovės šaulių būrio vado Kosto Barausko-Vėžio (iš Slabadėlės kaimo) būrys, buvo priimtas į tą būrį. Vėžio partizanų būrys buvo sudarytas iš vietinių vyrų – K. Barauskui gerai pažįstamų žmonių. Būrys telkėsi Varėnos miške 9 kvartale, Rimėnų–Meškučių kaimų pusėje. Ryte dauguma partizanų susirinkdavo, o vakare eidavo nakvoti į namus. Vincas Stanišauskas turėjo karišką šautuvą, būdavo su vyrais miške, bet pareidavo ir į namus, nes tuo metu daug partizanų taip darė, tik būrio vadas Vėžys retai eidavo, tik kartais seserį aplankydavo. Vincas Stanišauskas atnešdavo miške likusiems partizanams maisto. Taip tęsėsi iki 1944 metų šv. Kalėdų“.

1944 metų lapkričio 10 dieną Alovės valsčiaus Pavartėnų kaime, buvę šauliai ir VSB nariai įsteigė ginkluotą būrį kovoti prieš sovietų valdžią. Būryje, kuriam vadovavo Juozas Kasiulynas (gimęs 1905 metais), buvo devyni vyrai ir visi turėjo ginklus. Skundikui, pravarde „Bolševikas“ pranešus, iš Alovės atvyko III Baltarusijos fronto užnugario apsaugos NKVD kariuomenės 331-ojo Pasienio pulko 3-iojo bataliono 11 linijinės užkardos kareiviai ir 1944 metų gruodžio 30 dieną vakare suėmė keturis vyrus: Juozą Kašėtą, Adolfo (gimusį 1917 metais), Juozą Šarkų, Andriaus (gimusį 1918 metais), Juozą Kašėtą, Juozo (gimusį 1918 metais), visi gyveno Pavartėnų kaime, ir Vincą Stanišauską iš Bogušiškių kaimo. Jų namuose padarė kratas ir visus išvežė į Alovę, kur tuo metu buvo 331-ojo Pasienio pulko 3-iojo bataliono štabas. Pirmiausia apklausė (per vertėją Filonov) žvalgybos skyriaus jaun. ltn. A. Balickij, surašė apklausos protokolus, o vėliau uždarė į Alovės areštinę. Kadangi pas J. Kašėtą, Adolfo, ir J. Šarkų kratų metu buvo surasti ginklai, tai jiems buvo iškeltos baudžiamosios bylos ir po dviejų savaičių jiems išrašė arešto orderius bei perdavė NKVD Alytaus apskrities skyriui.

Jie daugiau kaip 1,5 metų buvo kalinami Vorkutlage, o vėliau paleisti. J. Kašėta, Juozo, ir Vincas Stanišaus-

Vincas Stanišauskas (stovi antras iš kairės) Lietuvos kariuomenėje. Kaunas, 1940 metų balandis

kas po apklausos žvalgybos skyriuje buvo perduoti NKVD Alovės valsčiaus poskyriui ir buvo kalinami apie dvi savaites. Jie neprisipažino, kad priklausė ginkluotai grupei, ginklų pas juos kratos metu nerado, be to, jų giminės perdavė sribams kelis litrus „samagono“, todėl iš Alovės areštinės buvo paleisti, tik reikėjo registruotis milicijoje.

1945 metų kovo 20 dieną Vincas Stanišauskas buvo mobilizuotas į Raudonąją armiją ir išvežtas į Vilnių. Tačiau po kelių dienų iš ten, kartu su kitais vyrais, pabėgo ir pėsčiomis ėjo į savo namus. Kovo 29 dieną buvo suimtas Ūtos kaime, netoli Pivašiūnų miestelio. Buvo kalinamas Alytuje, Marijampolėje. 1945 metų balandžio 20 dieną Alytuje NKVD Karo tribunolas pagal RTFSR BK 193-10 „a“ str. (už vengimą tarnauti Raudonojoje armijoje) Vincą Stanišauską nuteisė 10 metų patisos darbų lagerio. Kalėjo Tomsko srityje. 1945 metų pabaigoje po amnestijos iš lagerio paleido. Į namus grįžo 1945 metais prieš pat šv. Kalėdas.

Apie šį suėmimą, pabėgimą iš sovietinės kariuomenės ir nuteisimą pasakojo Stasys Lisauskas: „1945 metų kovą Alovės parapijos salėje buvo surinkta apie 100 šaukiamojo amžiaus vyrų. Dvi dienas palaikę su sargyba nuvedė į Alytų. Beveik visi buvo sumušti, mėlynais veidais, kruvinom galvom, suluošintom rankom. Alytuje buvo sugaudytų žmonių apie 400. Iš Alytaus visus vedė į Varėną, su labai didele sargyba ėjo dvi dienas. Pabėgti nebuvo įmanoma. Varėnoje susodino į vagonus ir išvežė į Vilnių. Vilniuje sovietai pareiškė: arba einat į frontą, arba kaip dezertyrai būsit teisiami po 10 metų ir lageryje gyvi išbūsit ne daugiau kaip pusę metų. Vincas Stanišauskas sutiko eiti į frontą kariauti. Gavęs karišką aprangą iš Vilniaus pabėgo. Grįžtantį namo prie Pivašiūnų sugavo NKVD, nes buvo apsistojęs

pernakvoti kluone pas vietinę lenkę, o ši įskundė. Karo tribunolas teisė, gavo 10 metų kaip dezertyras. Buvo išvežtas toli į Rusiją. Pasibaigus karui buvo amnestija ir paleido nuteistus už karinius straipsnius. Vincas Stanišauskas grįžo į Lietuvą iš lagerio 1945 metų pabaigoje netekęs daug sveikatos, sušlubavo širdis. Jis į mišką jau nėjo, tačiau turėjo partizanų pasitikėjimą. Aš žinau, kad jis savo ginklą atidavė partizanui Juozui Damkauskui iš Pavartėnų kaimo. Vincas Stanišauskas nuo tada buvo partizanų rėmėjas: padėdavo maistu, vykdydavo kai kurias užduotis. Tuo metu jau buvo Geležinio Vilko tėvūnija, o vadovavo Vaclovas Voveris-Žaibas“.

Disidentinės „Aušros“ (1982 m., Nr. 31, psl. 38–39) straipsnyje „Bolševikų siautėjimas Merkinės apylinkėse“ taip aprašomas 1945 metų kovą areštuotųjų gyvenimas: „Alytuje areštuotiems valgyti duodavo kartą per parą „sriubos“. Areštuotieji buvo ne tik terorizuojami, mušami, bet ir pusbadžiu laikomi antisanitarinėse sąlygose. 1945 metų kovo pabaigoje kelis šimtus areštuotų išrikiavo ir pėsčius nuvarė į Marijampolės (Kapsuko) kalėjimą. Laimė, kad pasitaikė šiltos dienos, nors naktimis gerokai šalo. Ėjome dvi dienas. Marijampolės kalėjimas buvo perpildytas. Kamerose, kurios buvo skirtos penkiolikai, šuto po 120–140 žmonių. O buvusioje kalėjimo koplyčioje buvo gal koks 1000 kalinių. Nors kalėjime siautė niežai, utėlės, tačiau buvo ramiai, mušimų beveik neteko girdėti“.

1948 metų gegužės 22 dieną, kai buvo tremiama Diksų šeima iš Alovės valsčiaus Bogušiškių kaimo, Vincas Stanišauskas įkalbėjo Bronę Diksaitę, kad ji bėgtų nuo trėmimo, bet ji nedrįso tai daryti, nes nenorėjo palikti savo mažo sūnelio Petriuko.

(keliamo į 7 psl.)

Šaulys, politinis kalinys Vincas Stanišauskas

(atkelta iš 6 psl.)

Tada Vincas Stanišauskas išprašė sribų, kad tokio mažo vaiko neimtų į trėmimą, nes jis pakeliui numirs. Stribams sutikus, tą vaikėlį parsivežė į savo namus ir prižiūrėjo apie dvi savaites, vėliau perdavė Viktorui Abeciūnui (Novoplentos kaimas), o dar vėliau šisapsigveno pas partizanų ryšininkus Trunces (Klausiškių kaimas). Jie Petrą Diksą ir užaugino, nes motina Bronė Diksaitė-Žibutė, pabėgusi nuo ištėmimo, kartu su savo vyru Petru Savicku-Kregžde ir kitais partizanis žuvo 1949 metų lapkričio 26 dieną Varčios miške.

Laisvės kovų dalyvis Bronius Baranauskas (gimęs 1930 metais) pasakojo (2006 metais): „Vincas Stanišauskas prieškaryje buvo šaulys, o nuo 1943 metų priklausė ginkluotai kaimo savigynos grupei. 1944 metais prasidėjus mobilizacijai Vincas Stanišauskas į okupantų kariuomenę nestojo, o pasitraukė į mišką, į partizanų būrį. Partizanavo neilgai. Suėmė be ginklo, kaip besislapstantį nuo kariuomenės. Vėliau buvo partizanų rėmėjas-ryšininkas, priešinosi įstojimui į kolūki, bet buvo nubuožintas ir paskutinis įstojo į kolūki“.

Prasidėjus kolektyvizacijai, Vincas Stanišauskas atsisakė savo noru stoti į kolūki „Naujasis vieškelis“, todėl nuo 1950 metų buvo lyginamas su „buože“ ir jam buvo dešimteriojai padidinti žemės ūkio mokesčiai ir valstybinės prievolės. Kurie įstodavo į kolūki, tuos nuo mokesčių atleisdavo. Kadangi Vincas Stanišauskas prievolių neišgalėjo atlikti, tai komunistiniai aktyvistai sistemingai vykdė konfiskacijas: 1950 metų birželį konfiskavo karvę; 1950 metų rugpjūtį konfiskavo dvi kiaules; 1951 metų gegužę konfiskavo 6 metų arklį, naują vežimą, naujas roges, akėčias, plūgą, 20 vištų.

Tačiau Vincas Stanišauskas vis tiek nestojo į kolūki, todėl Daugų rajono Finansų skyriaus agentai 1951 metų liepos 20 dieną kreipėsi į Daugų rajono prokuratūrą dėl baudžiamos bylos iškėlimo. 1951 me-

tų spalio 20 dieną Varėnos rajono liaudies teismas pagal RTFSR BK 60 str. 1 d. (už neatsiskaitymą su valstybiniais mokesčiais ir žemės ūkio produktais natūra) Vincą Stanišauską nuteisė 6 mėnesiams priverčiamųjų pataisos darbų, išskaitant iš uždarbio 25 procentus valstybei. Šiuo teismo nuosprendžiu dar konfiskavo turto už 2697 rublius. O 1951 metų lapkričio 21 dieną Varėnos liaudies teismo sprendimu civilinėje byloje pagal Daugų rajono Finansų skyriaus ieškinį iš Vinco Stanišausko dar konfiskavo turto už 4978 rublius.

1952 metų gegužės 15 dieną Vinco Stanišausko baudžiamoji byla buvo išsiųsta į Lietuvos SSR Aukščiausiąjį teismą. Šio teismo pirminkas pareiškė protestą dėl bausmės griežtumo, tačiau liepos 1 dieną teismo kolegija protestą atmetė ir nuosprendį paliko galioti. 1952 metų liepos 21 dieną baudžiamoji byla gražinta į Varėnos rajono liaudies teismą.

1952 metų rugsėjį Daugų rajono milicija pradėjo reikalauti, kad Vincas Stanišauskas vyktų į Vilnių (tuo metu Daugų rajonas ir Varėnos apskritis priklausė Vilniaus sričiai) atlikti bausmę. Nuo 1952 metų spalio iki 1953 metų balandžio Vincas Stanišauskas gyveno Vilniuje komendantūros priežiūroje ir dirbo miesto statybose. Naktį barakas buvo užrakinamas ir saugomas sargybinių. Atlikęs bausmę ir grįžęs į namus, kaip vienas paskutiniųjų tų apylinkių gyventojų, į kolūki įstojo 1953 metų gegužę, nes žemė, visi gyvuliai ir padargai jau buvo atimti, o šeima negalėjo išgyventi. Kolūkyje „Gegužės 1-oji“ dirbo darbininku, sąskaitininku, sandėlininku, vėliau dirbo Alytaus rajono statybos organizacijoje, Daugų lentpjūvėje darbininku.

Dauguma antisovietinės pagrindinės „Geležinio Vilko“ organizacijos narių 1944–1945 metais buvo areštuojami ir teisiami (kai kurie net mirties bausme, o tai įrodo, kad okupacinei valdžiai organizacijos veikla kėlė grėsmę ir buvo pavojinga). Vincas Stani-

šauskas už priklausymą šiai pagrindinei antisovietinei organizacijai nebuvo represuotas gal dėl to, kad nebuvo išaiškintas (sąraše įrašytas ne savo, o kaimyniniame Daugų valsčiuje veikusioje aktyvistų grupėje) arba, kad jau buvo nuteistas už kitą „nusikalstamą“ veiklą prieš sovietinę santvarką ir atliko bausmę Tomsko srityje. Tačiau operatyvinio sekimo veikla prieš jį buvo vykdoma, nes MGB Alytaus apskrities skyriuje 1951 metų kovo 20 dieną sudarytame „Vokiečių okupantų rėmėjų Alytaus apskrityje sąraše“ (Literinės bylos Nr. 456 priedas) Vincas Stanišauskas įrašytas kaip „baltasis sukilėlis“ Alovės valsčiuje.

Vincas Stanišauskas mirė 1978 metų gruodžio 9 dieną. Palaidotas Pocelonių kaimo kapinėse.

Dėl 1945 metų balandžio 20 dienos teistumo Lietuvos Aukščiausiasis teismas Vincą Stanišauską reabilitavo 1997 metų vasario 24 dieną, o dėl 1951 metų spalio 20 dienos teistumo reabilituotas 1997 metų lapkričio 24 dieną.

Vincas Stanišauskas buvo tikras lietuvis patriotas, priešiška nusiteikęs prieš sovietinę santvarką, nesulaužė nei šaulio, nei kario, nei partizano priesaikos, okupantams neatidavė ginklo, neišdavė kovos draugų.

Kadangi Vincas Stanišauskas nukentėjo nuo Sovietų sąjungos okupacinio režimo, jam buvo padaryta moralinė ir turtinė žala (tris kartus įkaltintas, ne kartą sribų sumuštas, atimta daug turto, prarado sveikatą), LGGRTC Pasi-priešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija 2007 metų vasario 21 dienos nutarimu eil. Vincui Stanišauskui pripažino Kario savanorio teisinį statusą (po mirties), o Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministro 2007 metų liepos 4 dienos įsakymu Vincas Stanišauskas (po mirties) apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu. Tokiu būdu buvo įvertinti jo nuopelnai Laisvės kovai ir atkurta Nepriklausomai Lietuvai.

Gintaras LUČINSKAS

Kelionė į Komiją ir atgal

(atkelta iš 5 psl.)

Nuo sienos į mus iš paveikslų maloniai žvelgia Marija ir jos sūnus Jėzus Kristus taip, kaip visada... Jų širdys atviros. Rankų pirštai į jas nukreipti. Kieme prie šulinio ištis nedidelis sunkvežimis, „polutorke“ vadinamas, stovi; visur šmirinėja kareiviai, net pamiškėje jų pilna. Bėgsi – nušaus. Ir vietiniai ginkluoti, drąsūs, atkišę šautuvus po tvartą, klojimą landžioja.

Mama atneša patalynės ryšulį prie sunkvežimio. Ten su šautuvu stovi skapiškėnas, jos pusbrolis. Nustėrusi jį ir klausia: „Tai kur dabar, Juliuok, (gal kitas vardas, nepameni) mumi veši?“ O jis: „Nežinau...“, ir nupėdina per kiemą prie didžiojo lazdyno, kur aš tik vakar ant gūnios riešutų papyliu, kad padžiūtų, ima jis tuos riešutus, gliaudo, deda ant akmens ir šautuvo buože daužo. Aš, pripuolu, suimu gūnios kraštus, suglaudžiu juos, piktai pažiūriu į jį ir nusinešu prie mašinos, kaip didelį turta, metu į kėbulą, vežėjai juos apkrauna kitais daiktais, o vienas sribas su šautuvu rankoje pilną grūdų maišą ant pečių iš klėties atneša, dar vieną ir dar. „Vežkis, Augulien, – sako jis. – Ir

Alfonsas Augulis Lietuvos kariuomenėje, 1925 metai

tenai gyventi reikės“. O kitas – aveles gauda ir jas į „ores“ lyg pelų maišus meta, paskui išima klojimo duris, uždengia „orių“ viršų, pasikinko Sarčiuką ir išvažiuoja pamiške.

Mama pasikviečia mane į gryčią, ten prie stalo stovi mažasis broliukas, nukabina nuo sienos pajuodusį kryželį ir liepia bučiuoti Kristaus kojas, po to kryželį pabučiuoja Vytukas, senelė Aniūtė ir mes, nusilenkę šventųjų paveikslams, kurie kabo užstalėje, peržen-giam savo namų slenkstį – paskutinį kartą.

(Bus daugiau)

Spaudai paruošė
Stanislovas
ABROMAVIČIUS

Skelbimai

Liepos 28 d. (sekmadienį) minėsime 30 metų, kai į Kėdainių karinį aerodromą iš Igarkos buvo parskraidinta 120 karstų su lietuvių tremtinių palaikais. Renginys prasidės 12 val. šv. Mišiomis Kėdainių šv. Jurgio bažnyčioje (ant kalno). Dalyvaus J.E. vyskupas emeritas Sigita Tamkevičius, kun. Vytautas Grigariavičius. Po pamaldų vyksime į Daugiakultūrį centrą, kur pasidalinsime prisiminimais, vyks koncertas.

Maloniai kviečiame dalyvauti.

Norinčius vykti kauniečius prašome registruotis LPKTS Kauno filialo buveinėje (Laisvės al. 39) arba tel. (8 37) 323197.

Dėmesio!

Kitas „Tremtinio“ numeris išeis rugpjūčio 9 dieną.

Kviečiame!

Kviečiame apsilankyti LPKTS Patriotinių leidinių knygynėlyje (Laisvės al. 39, Kaune) ir įsigyti knygų tremties ir rezistencijos tematika, naujausius „Tremtinio“ numerius.

Knygų galite įsigyti ir internetu www.lpkts.lt.

Tremtinys
www.lpkts.lt

ISSN 2029-509X

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga

Įmonės kodas 300032645

Ats. sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365 AB „SEB“ bankas

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas,
Tel. (8 37) 323 204, 8 667 39218

Redaktorė Jolita Navickienė
Kalbos redaktorė Audronė Kaminskienė
Techninė redaktorė Vesta Milerienė

El. p. tremtinys.redakcija@gmail.com

2 spaudos lankai. Tiražas 1400 egz. Kaina 0,66 euro.

Spausdino spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“,
Draugystės g. 17, Kaunas

Projektus „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekėjų atspindžiai“ ir „Istorija be „baltų dėmių“ remia

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

